

ISSN 2080-1807

W dniach 24–25 października 2013 r. w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej [dalej: UMCS] w Lublinie odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa „Homo legens czy homo consumens? Czytelnik i książka w XXI wieku”.

Celem konferencji było podjęcie dyskusji nad tożsamością czytelnika w społeczeństwie konsumpcyjnym, kondycją współczesnego czytelnictwa w szerokim kontekście kulturowym oraz dokonanie diagnozy stanu kultury czytelniczej na początku XXI w. Problematyka referatów oscylowała głównie wokół zagadnień czytelnicstwa, zainteresowań, mód i trendów czytelniczych, współczesnego rynku książki, marketingu i reklamy książki i biblioteki, form promocji czytelnictwa oraz postaw biblioteki wobec nowych oczekiwań użytkowników.

W obradach wzięło udział ponad 50 przedstawicieli ośrodków naukowych i bibliotek z całej Polski. Swoją obecność zapowiedzieli również goście z dwóch ośrodków zagranicznych: Social Communication and Information Science Department Narodowego Uniwersytetu „Lwowska Politechnika” z Ukrainy oraz Centrum for Pedagogisk Inspiration z Malmö ze Szwecji. Niestety, obowiązki służbowe nie pozwoliły im uczestniczyć w obradach, ale przesłane przez nich teksty znajdują

Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Homo legens czy homo consumens? Czytelnik i książka w XXI wieku” (Lublin, 24–25 października 2013 r.)

DOI: 10.12775/TSB.2014.014

w publikacji pokonferencyjnej. Oprócz wystąpień pracowników Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UMCS, swoje referaty zaprezentowali przedstawiciele środowiska bibliologów i bibliotekoznawców z Uniwersytetu Śląskiego, Warszawskiego, Łódzkiego, Wrocławskiego, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Środowisko bibliotekarzy czynnie reprezentowali przedstawiciele m.in. Biblioteki Narodowej, Biblioteki Uniwersytetu Gdańskiego, Biblioteki Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Lublinie oraz bibliotek miejskich Gdyni i Lublina.

Konferencja rozpoczęła się miłym akcentem. Dziekan Wydziału Humanistycznego UMCS, dr hab. Robert Litwiński, prof. UMCS, w imieniu wszystkich pracowników Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UMCS [dalej: IBIN UMCS] wręczył

kwiaty oraz przekazał gratulacje dyrektor Instytutu, prof. dr hab. Marii Judzie, która na początku października 2013 r. otrzymała nominację profesorską. Następnie dokonał oficjalnego otwarcia obrad, podkreślając aktualność, różnorodność tematyki oraz wagę poruszanych problemów. Po nim gości powitała również prof. dr hab. Maria Juda. Wyraziła radość z powodu tak liczego przybycia na konferencję osób z różnych ośrodków naukowych i bibliotek.

Ogółem w ciągu dwóch dni obrad wygłoszono 22 referaty. Obrady podzielone zostały na trzy sesje. Pierwsza, zatytułowana „Czytelnik czy konsument? Obraz czytelnika w kulturze współczesnej”, zawierała sześć referatów. Przewodniczyły jej prof. dr hab. Maria Juda oraz dr hab. Bożena Rejak, prof. UMCS. Sesję rozpoczął dr Roman Chymkowski, kierownik Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej, prezentując referat pt.: „Czytanie książek a podziały społeczne w Polsce”. Autor przedstawił wnioski płynące z ostatniej fali cyklicznych badań społecznego zasięgu książki prowadzonych w Bibliotece Narodowej.

Przedstawicielki Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego, dr Małgorzata Góralska i dr Renata Aleksandrowicz dokonały typizacji czytelników w kontekście problemów współczesnej kultury książki. Przed-

stawiły interesującą propozycję typów czytelniczych w odniesieniu do internautów. Wyróżniły m.in. czytelnika konsekwentnego, chaotycznego, symultanicznego, ofensywnego, troskliwego, wnikliwego, niesekwencyjnego oraz czytelnika konesera. Autorki dokonały również podziału czytelników ze względu na to, gdzie czytają (czytelnik mobilny i stacjonarny) oraz kiedy czytają (czytelnik opieszawy, nocny, sezonowy i sytuacyjny).

Wyniki badań ankietowych dotyczących czytelnictwa współczesnych Polaków w sytuacji wypoczynku, w czasie wakacji w górach, przedstawiła dr Beata Przewoźnik (Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego). Autorka przeprowadziła badania w sierpniu 2012 i 2013 r. na terenie górskiej bazy namiotowej PTTK na Hali Górowej w Beskidzie Żywieckim. W świetle ich wyników stwierdziła, że czytelnictwo w górach nie odbiega od ogólnego poziomu czytelnictwa Polaków. Jednak najczęściej w górach sięgano po mapy, przewodniki oraz książki „dla rozrywki”.

Kolejne wystąpienie dotyczyło promocji czytelnictwa w polskiej telewizji. Przedstawiła je dr Joanna Sosnowska (Katedra Realizacji Filmowej i Telewizyjnej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego). Autorka omówiła rolę telewizji w promocji książki oraz programy poświęcone książkom emit-

wane zarówno w telewizji publicznej, jak i komercyjnej. Starła się odpowiedzieć, kto tworzy magazyny czytelnicze oraz jakie książki są w nich promowane.

Mgr Bartłomiej Tomaszewski z Biblioteki Głównej Uniwersytetu Gdańskiego w referacie zatytułowanym „Czytelnik w literackim ogródku i nieliterackiej rzeczywistości” przedstawił obraz czytelnika kreowany na łamach powieści oraz skonfrontował go z obrazem rzeczywistym. Autor zastanawiał się, czy współczesna literatura daje wierny obraz czytelnika, czy jest on wyidealizowany lub odwrotnie – przerysowany.

Jako ostatnia referentka w pierwszej sesji wystąpiła dr hab. Małgorzata Kisilowska (Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego; dalej: IINSB UW), która przedstawiła problematykę konsumpcjonizmu informacyjnego. Autorka podjęła próbę zdefiniowania pojęcia „konsumpcjonizm informacyjny” oraz wskazania relacji, jakie mogą zachodzić między tym zjawiskiem a kulturą czytelniczną.

Druga sesja, zatytułowana „Książka czy produkt? Tożsamość książki w kontekście mechanizmów rynkowych i technologicznych”, zawierała dziewięć wystąpień. Obradom przewodniczyły prof. dr hab. Jadwiga Woźniak-Kasperek i dr hab. Małgorzata Kisilowska, a rozpoczęła ją re-

feratem zatytułowanym „Książka jako wyznacznik tożsamości kulturowej i przynależności grupowej” dr Bożena Hojko z Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. Autorka dokonała obserwacji środowiska sieciowego oraz wybranych społeczności wirtualnych, w których rolę integrującą ogrywiają stosunek do książki i czytania, określone preferencje lekturowe, oczekiwania i wymagania stawiane książce i literaturze. Dokonała analizy najbardziej współczesnych przejawów traktowania książki i lektury jako elementu tożsamości zarówno indywidualnej, jak i grupowej.

Tematem wystąpienia dr Magdaleny Przybysz-Stawskiej (Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego) była promocja literatury we współczesnej polskiej prasie młodzieżowej. Autorka zastanawia się, czy prasa młodzieżowa jest wystarczająco skutecznym narzędziem promocji, czy periodyki adresowane do czytelników w wieku 14–19 lat realizują zadania wynikające z ich definicji, czy spełniają swe funkcje wychowawcze, edukacyjne, również w odniesieniu do kultury, w tym literatury? W wystąpieniu poddano szczegółowej analizie dwa skrajnie różne pod względem zawartości i formy pisma młodzieżowe: „Dziewczyna” oraz „Cogito”, przeanalizowano występujące na łamach tych periodyków formy infor-

macji o literaturze, zwracając szczególną uwagę na różnice występujące pomiędzy nimi.

Kolejny referat poświęcony był metaforyce kulinarnej w recenzjach i tekstach reklamujących książki, a zaprezentowała go przedstawicielka IBIN UMCS, dr hab. Bożena Rejak, prof. UMCS. Autorka przedstawiła liczne przykłady świadczące o częstym wykorzystywaniu w recenzjach metaforyki kulinarnej, a więc swoistym „konsurowaniu” książek.

Mgr Agnieszka Szymańska (portal Czas Dzieci) przedstawiła zagadnienia marketingu książki kierowanego do rodziców i dzieci. W referacie zawarła swoje spostrzeżenia i doświadczenia z siedmioletniej pracy w portalu internetowym, podczas których autorka brała udział w wielu kampaniach i projektach marketingowych wydawców literatury dziecięcej i działaniach promujących czytelnictwo.

Problematyki książek kucharskich dla dzieci i młodzieży na współczesnym rynku wydawniczym dotyczył referat dr Anity Has-Tokarz (IBIN UMCS). Autorka przedstawiła zarówno historię książek kucharskich dla dzieci, jak i współczesne trendy dotyczące tego zagadnienia.

Książce dziecięcej poświęcone było również kolejne wystąpienie przedstawiciela organizatorów. Dr Grażyna Piechota scharakteryzowała bibliofilskie edycje literatury dziecięcej. Na współ-

czesnym rynku wydawniczym można zauważyć wzrastającą tendencję do publikowania literatury dla dzieci określanej jako „kolekcjonerska” lub „bibliofilska”. Autorka starała się odpowiedzieć na pytanie, czym jest bibliofilska edycja literatury dla dzieci i jakie edycje kolekcjonerskie cieszą się największym zainteresowaniem na rynku księgarskim. Według niej bibliofilskie edycje dla dzieci stanowią zarówno modę rynkową, jak i zamiłowanie kolekcjonerskie dzieci i rodziców.

Dr Michał Zając z IINSB UW zaprezentował referat dotyczący transmedialności w publikacjach Patricka Carmana. Autor scharakteryzował twórczość autora w kontekście zmian w preferencjach medialnych młodego pokolenia, tzw. *netgeneracji*. Twórczość P. Carmana posłużyła również jako egemplifikacja najnowszych trendów w publikowaniu dla nastolatków.

Dwa ostatnie referaty w tej sesji przygotowane przez pracowników IBIN UMCS dotyczyły nowych form książki. Pierwszy, zaprezentowany przez mgr Lidzię Jarską „Książka czy gadżet? Jak nowe technologie zmieniają oblicze książki”, poświęcony był prezentacji wybranych przykładów nowych form książki. Autorka omówiła m.in. *Archetypturę czasu* Andrzeja Głowackiego, *Kod Estery* Bernarda Benyamina i Yohana Pereza oraz *Kłqtwę miliardera i tajemniczy diament* Richarda Newsoma. Wszystkie tytuły

to przykłady książek interaktywnych, multimedialnych i konwergencyjnych. Drugi, przygotowany przez mgra Kamila Stępnia, dotyczył form funkcjonowania książki w przestrzeni sieciowej. Autor przedstawił nowe postacie książek (e-book, s-book, mo-book), które stają się coraz bardziej konkurencyjne wobec ich tradycyjnego odpowiednika.

Zanim uczestnicy udali się na uroczystą kolację, odbyło się spotkanie z Justyną Sobolewską, krytykiem literackim, autorką pracy *Książka o czytaniu, czyli resztę dopisz sobie sam* (Warszawa 2012). Zarówno uczestnicy konferencji, jak i goście, którzy przybyli na spotkanie, zgodnie z jego tytułem, czyli „Porozmawiajmy o czytaniu”, dyskutowali o problemach czytania, czytelnictwa, trendach i modach czytelnictwa, współczesnym czytelniku i książce.

W drugim dniu obrad wygłoszono siedem referatów. Ostatnia sesja, zatytułowana „Quo vadis biblioteko? Biblioteka wobec potrzeb współczesnego czytelnika / użytkownika / klienta”, poświęcona była problematyce bibliotecznej. Obradom przewodniczyli dr Anita Has-Tokarz oraz dr hab. Zbigniew Osiński, prof. UMCS, a rozpoczęło je wystąpienie mgr Agnieszki Wasilewskiej (Biblioteka Główna Uniwersytetu Gdańskiego), która przedstawiła referat pt. „Konsumując informacje – o kliencie i bibliotece w ponowoczesnym świecie”. Autorka przeanalizowała zmiany,

jakie w ciągu ostatnich lat nastąpiły w świecie oraz w obrębie ludzkich zachowań i odniosła je do warunków pracy współczesnych bibliotek. Analiza ta dotyka zjawisk, takich jak informacjonizm, konsumpcjonizm, przenikanie wartości ekonomicznych do świata nauki, postmodernizm oraz związane z nim ponowoczesne role (klient, użytkownik) w kontekście działalności bibliotek.

Cztery kolejne referaty dotyczyły problematyki reklamy i promocji bibliotecznej. Mgr Anna Wołosiaś-Tomaszewska (Miejska Biblioteka Publiczna w Gdyni) zajęła się problematyką reklamy bibliotecznej. Autorka zaprezentowała zjawisko w kontekście historycznym, a następnie omówiła ciekawe projekty kampanii reklamowych stosowanych w polskich bibliotekach.

Kolejne wystąpienie, dr Renaty Małesy (IBIN UMCS), przybliżyło problematykę promocji bibliotecznej. Autorka omówiła cele promocji bibliotecznej, jej zakres, warunki skuteczności działań promocyjnych, promotion-mix, a następnie przedstawiła wybrane przykłady działań promocyjnych w małych bibliotekach gminnych. Specyfika działania tych placówek, m.in. brak poczucia anonimowości, mocne więzi sąsiedzkie, wiele nieformalnych źródeł informacji i kanałów komunikacyjnych, ograniczony dostęp do instytucji kultury czy opór przed zmianami,

powoduje konieczność dostosowania akcji promocyjnych do potrzeb środowiska.

O niebanalnych sposobach promocji biblioteki mówił w swoim wystąpieniu mgr Grzegorz Woźniak (Miejska Biblioteka Publiczna w Lublinie). Na przykładzie lubelskiej mediateki „Biblio” zwrócił uwagę na ważne „punkty”, które mają wpływ na funkcjonowanie bibliotek w XXI w. Są to media, osoby i instytucje, które mają wpływ na działalność i postrzeganie biblioteki, oraz projekty, które mogą podnieść jej rangę. Autor dokonał rozróżnienia czytelników i użytkowników placówki, przedstawił podstawowe cechy oraz zachowania każdej z wyżej wymienionych grup, wskazał podstawowe aspekty działalności nowoczesnej biblioteki, mające przełożenie na jej wizerunek i postrzeganie przez odwiedzających.

Podobnej tematyki dotyczyło kolejne wystąpienie. Kierunki działań promocyjnych Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie przedstawili mgr Danuta Domalewska i mgr Aureliusz Potempa. Autorzy poddali charakterystyce najistotniejsze formy podejmowanych w bibliotece działań promocyjnych w postaci m.in.: upowszechnienia wiedzy o posiadanych zasobach cyfrowych i sposobach efektywnego z nich korzystania, opracowania różnych form materiałów

informacyjno-szkoleniowych, działalności wydawniczej propagującej wiedzę o bibliotece, opracowywanie własnych źródeł informacyjnych, mających ułatwić korzystanie z wiedzy ekonomicznej. Biblioteka w swych działaniach wykorzystuje również nowoczesne sposoby komunikacji społecznościowej, jak blog i Facebook.

Problematyką wskaźników funkcjonalności dla bibliotek obsługujących użytkowników mających trudności w odczytywaniu druku zajęła się dr hab. Małgorzata Fedorowicz-Kruszewska (Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu). Kwestia badania funkcjonalności bibliotek obsługujących osoby niepełnosprawne pojawiała się już w dokumentach powstałych pod auspicjami Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich (ang. The International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA), lecz dotyczyła jedynie bibliotek adresujących swe usługi do użytkowników z niepełnosprawnością wzrokową. Autorka omówiła najnowsze, opracowane pod koniec 2012 r. wskaźniki.

Ostatnim referentem był mgr Piotr Król z Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. KEN w Lublinie, który przedstawił działalność edukacyjną tejże biblioteki. Referat przygotowany został wspólnie z mgr Małgorzatą

Kozieł. Omówiono w nim zajęcia edukacyjne prowadzone na różnych poziomach nauczania.

Warto podkreślić, że w obradach oprócz czynnego uczestnictwa jako słuchacze wzięli udział przedstawiciele wszystkich bibliotek lubelskich, zarówno naukowych, jak i publicznych oraz szkolnych i pedagogicznych. Wśród bibliotekarzy zainteresowaniem cieszył się szczególnie drugi dzień poświęcony problematyce bibliotek. Konferencja zwróciła również uwagę studentów. Szczególnie licznie wzięli w niej udział członkowie Studenckiego Koła Informacji Naukowej „Palimpsest”, nie tylko uczestnicząc w obradach, ale również wspierając pracowników Instytutu przy organizacji konferencji. Ich zaangażowanie niewątpliwie przyczyniło się do pozytywnego odbioru konferencji.

Podsumowując dwudniowe obrady, prof. dr hab. Jadwiga Woźniak-Kasperek zwróciła uwagę na bogactwo i aktualność poruszanej problematyki. Według niej szczególną wartością konferencji, oprócz zapoznania się z wynikami najnowszych badań w zakresie szeroko rozumianej informatologii i bibliologii, była możliwość wymiany doświadczeń pomiędzy praktykami i teoretykami działalności bibliotecznej. Problematyka dotycząca zagad-

nień współczesnego czytelnictwa wydaje się niezwykle istotna, świadczy o tym może duże zainteresowanie konferencją oraz ożywiona dyskusja nad kondycją książki, rynku wydawniczego i czytania.

Zaznaczyć należy, że materiały konferencyjne będą zawierały trzy dodatkowe referaty, które zostały przyjęte przez Komitet Naukowy, lecz nie zostały wygłoszone podczas obrad ze względu na nieobecność referentów. Są to artykuły: dr Aleksandry Erlandsson (Centrum för Pedagogisk Inspiration, Malmö) „Od kodeksu do Twittera, bloga i powieści interaktywnej: zmiany w technice pisania i czytania”, mgr Agnieszki Kidy-Bosek (IBIN UMCS) „Identyfikowanie odbiorcy w katalogach wystaw” oraz prof. dr. hab. Romana Holoschuk i mgr Mariyi Holoschuk (Narodowy Uniwersytet „Lwowska Politechnika”) „On the experience of developing an electronic textbook. Fundamentals of the electronic circuits theory”.

Organizatorzy mają nadzieję, że konferencje takie będą odbywały się cyklicznie.

Renata Malesa

Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie